

MUNHÄLSA OCH TANDVÅRD FÖR UNGA PÅ SÄRSKILDA UNGDOMSHEM

Elsa Carlson¹, Torbjörn Kalin², Sofia Enell³, Birgitta Ander², Helén Isaksson⁴, Agneta Stenebrand¹ och Ulrika Lindmark⁵

¹Hälsa och vårdvetenskap, Jönköping University

²Socialt arbete, Jönköping University

³Socialt arbete, Linnéuniversitetet

⁴Odontologiska institutionen Jönköping

⁵Hälsa och vårdvetenskap, Karlstad University

Bristfällig munhälsa kan leda till smärta, livshotande infektioner, sämre livskvalitet och medföra stora kostnader för tandvård senare i livet (1). Barn och unga placerade på särskilda ungdomshem har sämre fysisk och psykisk hälsa än andra i samma ålder. Det fåtal svenska studier som finns tyder på att även munhälsan är sämre (2, 3). Det saknas kliniska studier utförda av tandvårdspersonal avseende munhälsan på ungdomar placerade på särskilda ungdomshem. Då karies i tänderna är en sjukdom som kan till stor del förebyggas med profylaktisk tandvård och beteendeorienterad behandling är det av stor vikt att sjukdom identifieras tidigt så att insatser kan påbörjas (4). Inför placering ska de unga genomgå en lagstadgad hälso- och tandundersökning (SFS 2017: 209). Det är dock endast 15 % av ungdomarna som genomgår undersökning av tänderna (5). Det finns därför skäl att misstänka att barn och unga placerade på särskilda ungdomshem är en riskgrupp för oral ohälsa och har en bristfällig tillgång till tandvård.

I denna presentation delges fynd från en studie som undersökt 107 ungdomar placerade vid två särskilda ungdomshem i södra Sverige. Tandundersökning utfördes på plats på hemmen av tandläkare med mobil tandvårds- och röntgenutrustning. Data analyseras deskriptivt och med bivariata analyser.

Preliminära resultat visar att ungdomarna på de särskilda ungdomshemmen hade två gånger fler tänder med hål eller lagningar, DFTm Decayed Filled Tooth manifest karies 3,7, än andra unga i motsvarande ålder, DFTm 1,9 (6). Endast 7,5 % av ungdomarna var helt fria från kariessjukdom. Det fanns ett stort behov av vidare tandbehandling vilket ledde till att drygt 80 % av ungdomarna remitterades till tandvårdskliniker. Uppföljning av remisserna visade att endast 38 % av ungdomarna med tandvårdsbehov genomgick fullständig tandbehandling efter ett och ett halvt år.

Studien visar på att barn och unga på särskilda ungdomshem bör ses som en särskilt utsatt grupp avseende oral ohälsa. Trots att Barnkonvention är lag, där barns rätt till hälsa fastställs, och fri tandvård ska ges för barn och unga upp till 23 års ålder (7) tillgodoses inte tandvårdsbehovet. Idag saknas utvärderade modeller för hur vården ska organiseras

för barn som är placerade utanför hemmet för att säkerställa dessa barns tillgång till tandvård (8). Vi rekommenderar därför studier som undersöker organisatoriska barriärer som på sikt kan ge viktiga nycklar till hur samhället kan öka tillgången till tandvård för placerade barn.

Nyckelord: Oral hälsa, Placerade barn, Tandvård

REFERENSER

1. Petersen PE. The World Oral Health Report 2003: continuous improvement of oral health in the 21st century--the approach of the WHO Global Oral Health Programme. *Community dentistry and oral epidemiology*. 2003;31 Suppl 1:3-23.
2. Socialstyrelsen. Munhälsa och tandvård för placerade barn Stockholm: Socialstyrelsen; 2020 [10 oct 2022]. Available from: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-11-7024.pdf>.
3. Vinnerljung B, Kling S, Hjern A. Health problems and healthcare needs among youth in Swedish secure residential care. *International Journal of Social Welfare*. 2018;27(4):348-57.
4. Di Cesare M, Khang YH, Asaria P, Blakely T, Cowan MJ, Farzadfar F, et al. Inequalities in non-communicable diseases and effective responses. *Lancet*. 2013;381(9866):585-97.
5. Socialstyrelsen. Hälsoundersökningar av placerade barn och unga. 2024.
6. Norderyd O, Koch G, Papias A, Köhler AA, Helkimo AN, Brahm CO, et al. Oral health of individuals aged 3-80 years in Jönköping, Sweden during 40 years (1973-2013). II. Review of clinical and radiographic findings. *Swedish dental journal*. 2015;39(2):69-86.
7. 1985:125 Sn. Tandvårdslag (1985:125) Stockholm: Socialdepartementet; [7 oct 2022]. Available from: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/tandvardslag-1985125_sfs-1985-125.
8. SBU Sbfmu. Organisatoriska modeller för att barn och unga i familjehem och på institution ska få hälso och sjukvård och tandvård. En systematisk litteraturöversikt och utvärdering av etiska, sociala och juridiska aspekter. . Stockholm: SBU; 2018.